

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗҰУ ШЫҒЫСТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ**

**«ШЫҒЫСТАНУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ»
атты халықаралық ғылыми-әдістемелік on-line конференция материалдары**

**Материалы международной научно-методической on-line конференции
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ»**

**International Scientific-Methodical on-line Conference
“RELEVANT PROBLEMS OF ORIENTAL STUDIES”**

Алматы, 2017

УДК 94 (574)
ББК 63.3 (5 Каз)
К14

К14 «Шығыстанудың өзекті мәселелері». Халықаралық ғылыми-әдістемелік on-line конференция материалдары. Жауапты редактор: Д.Т. Көптілеуова. – Алматы: _____, 2015. -260 б.

ISBN

Бұл жинаққа «Шығыстанудың өзекті мәселелері» атты халықаралық ғылыми-әдістемелік on-line конференция материалдары (Арабтану, Ирантану, Үндітану, Қытайтану, Түркітану) еніп отыр. Жинақтағы ғылыми зерттеулер Қазақстандық шығыстану мәселелерін мәдениетаралық қатынас негізінде айқындайды және осы қатынастардың даму тарихын зерделейді. Сондай-ақ шығыс тілдерін оқу, оқыту мәселелерін қарастырады.

Жинақ филологтарға, түркітану мәселелерімен айналысып жүрген тіл мамандарына, жоғары оқу орындарының оқытушыларына, докторант, магистрант, студенттеріне, жалпы оқырмандарға арналады.

Редакциялық алқа:

филол.ғ.д. Жұбатова Б.Н., филол.ғ.д. Надирова Г.Е., филол.ғ.д. Али Шаабан (Египет), филол.ғ.д. Ченури (Иран) филол.ғ.к. Салқынбаев М.Б., филол.ғ.к. Ахметбекова А.К., филол.ғ.к. Көптілеуова Д.Т.

Жауапты редактор:

филол.ғ.к. Көптілеуова Д.Т.

ISBN

«Қазақстан-Үндістан ынтымақтастығы: өткені және келешегі»
атты халықаралық ғылыми-әдістемелік on-line конференция
30. 01. 2017 (сағ. 15.00-18.00)

«Арабистиканың дамуындағы жаңа тенденциялар» атты
халықаралық ғылыми-әдістемелік on-line конференция
21. 02. 2017 (сағ.15.00-18.00)

«Жаһандық кезеңіндегі Иран мен Қазақстанның мәдени-
рухани атты халықаралық ғылыми-әдістемелік on-line конференция
байланыстары»
24. 04. 2017 (сағ.14.30-17.00)

This article presents only a small part of all socio-political terms in the Turkish language, borrowed from Arabic. As we can see, most Arabisms in Turkish, when borrowing undergone only minor phonetic changes dictated by the peculiarities of the phonetics of the Turkish language. However, there are terms of Arab origin, to which are attached various affixes.

Bibliography

1. Lars Johanson and Éva Ágnes Csató. Ottoman Turkish. The Turkic Languages - New York: Routledge, 2012, 179–202.
2. Mutçalı Serdar. İngilizce-Türkçe-Arapça Sözlük - İstanbul: Dağarcık Yayın Eğitim, 2001.
3. TDK. Türkçe Sözlük - Baskı, Ankara, 2005 - 10.
4. Maksudoğlu Mehmet. Arapça Dilbilgisi - İstanbul: Ensar Neşriyat, 2005 - 83.
5. Karaağaç Günay. “Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler”, Dil Tarih ve İnsan - İstanbul: Kesit, 2009 - 137.
6. Eker S. Çağdaş Türk Dili - Ankara: Grafiker Yay, 2003 - 92.

Көптілеуова Д.Т., филол.ғ.к., доцент
Ахметбекова А.К., филол.ғ.к., доцент

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан

АРАБ ТІЛІНДЕ ТІЛДІК ШЕБЕРЛІКТЕРДІ ҮЙРЕТУ БАҒЫТТАРЫ

Жалпы қай шет тілін оқыту үдерісін алсақ та, алдымен бірнеше сауалдар туындайды: оның ең алғашқысы және маңыздысы - осы тілді оқытудағы түпкі мақсат.

Араб тілін оқыту әдісінде төрт түрлі тілдік шеберлікке сүйенетіміз. Олар:

1. Сөйлеу шеберлігі – مهارة الكلام
2. Есту шеберлігі - مهارة الاستماع
3. Оқу шеберлігі – مهارة القراءة
4. Жазу шеберлігі – مهارة الكتابة

Бірінші жалпы мақсат: студенттердің тілдік шеберліктеріндегі 4 факторын анықтап алу:

1. Араб тілін әр түрлі тілдік позицияда жақсы түсіне білу الاستماع الواعي
2. Араб тілінде сөйлесе білу التحدث
3. Араб тілінде жазылған материалдарды оқып, мағанасын түсіне білу.
4. Араб тілінде сауатты жаза білу. القراءة الكتابة

Әрбір оқытушы тіл оқыту процесінің көптеген маңызды ерекшеліктеріне баса назар аударып, олардың дұрыс та нәтижелі орындалуын қадағалағаны жөн. Сонымен қатар, оқу процесінде осы аталған шеберліктерді дамыту барысында кездесетін қиыншылықтарды шеше білу. Сол жағдайда ғана шет тілін оқыту процесінде жетістіктерге жете аламыз.

توجيهات عامة لتدريس (توجيهات عامة لتدريس) (الكلام /1, 160/).

1. Сөйлеуді үйрету, яғни сөйлеу практикасы (تدريس الكلام يعنى ممارسة) (الكلام). Сөйлеу студенттерді арнайы оқытатын шеберлік емес. Бұл - біртіндеп практика барысында дамитын шеберлік. Алдымен, оқытушының сөздерін тыңдап түсінуден басталады. Студенттерді білген оқиғаларын әңгімелеуге, өз ойларын анық жеткізуге дағдыландыру керек. Сөйлегенді естігенде дыбыстарды ажырата алу, әр түрлі мағынада келетін әңгімелердің мазмұнын түсіне білу қажет.

2. Бөлмеу және көп түзетпеу (عدم المقاطعة كثرة التصحيح) Сөйлеуші адам аудитория алдына шығып сөйлегенде үнемі қысылады. Сол себептен сөйлеу барысында қателер жіберуі мүмкін. Егерде сөйлеушіні өзге адам сөзін бөлсе, өз ойын тез арада жинау қиын. Сөйлеуші ана тілінде сөйлеп жатқанда сөзі бөлінсе, ойын тез жинақтай алады, егер шет тілінде сөйлеп жатқан сөйлеушінің сөзін бөлсе, ойын жинақтап, ары қарай алып кету қиын. Студентті өзін аудитория алдында еркін ұстауға, ойын анық жеткізе алуына баулу. Оқытушының негізгі принципі студенттердің сөйлеу қателерін түзеу емес, студенттер өз ой-пікірін жеткізуге бағыттау.

3. а) Бастапқы деңгей. (المستوى الابتدائى) Студенттер сөздерді қалай таңдауын, сөйлемдерді құрау, өз ойын жеткізуді үйренеді. Оқытушы жалпы тақырыпты құрастырғаннан кейін туындаған сауалдарды реттеген жөн. Студенттер сөйлеу шеберліктерін ауызша жаттығуларға жауап беру, диалогтарды жаттау, оқығандарына байланысты сұрақтарға ауызша жауап беру арқылы дамытуға болады.

ә) Орташа деңгей. (المستوى المتوسط) Бұл деңгейдегі студенттер сөйлеу шеберлігін дамытуда қойылымдағы кейіпкерлердің рөлін бөліп ойнау, кездесулерді жүргізу жүктеледі. Студенттер өз өмірлерінде кездескен оқиғаларды сипаттау, әңгімелу, радиодан, теледидардан естіген ақпараттарын баяндау, қандайда бір мәселе бойынша өз шешімін білдіру.

б) Жоғарғы деңгей. (المستوى المتقدم) Бұл деңгейге студенттер өздерін таң қалдырған оқиға жайлы немесе табиғат көріністерін, одан алған әсерін сипаттайды немесе белгілі бір тақырып бойынша дебат ұйымдастыру немесе өздері тақырып ұсынып, сол бойынша ойларын өрбіту жатады. Сонымен қатар, пьесадағы немесе спектакльдегі сүйікті кейіпкерлерінің диалогтарын жаттау және т.б.

4. Тақырып маңыздылығы (قيمة الموضوع). Оқытушы тақырып таңдауда, ең алдымен, студенттердің қызығушылығын тудыратын және білім дәрежесіне сәйкес алу қажет. Әсіресе, ортаңғы және жоғарғы дәрежедегі студенттерге ұсынылған тақырып қызықты болса, олар белсенді қатысып, өз ойларын жеткізуге машықтанады. Студенттерге екі не одан да көп тақырыптар ұсынған жөн, себебі олар өздеріне ұнаған, өзіндік мәлеметі бар тақырыпты таңдайды. Студенттердің оқыған мәтіндері мен естіген ақпараттарын аудиторияға мазмұндау арқылы сөйлеу шеберлігін дамытуға болады.

Мазмұндау - студенттің коммуникативті шеберлігін дамыту жолы ретінде ауызша сөйлеуді түсіну шеберлігін дамытуға әсерін тигізеді. Студенттер оқыған мәтінінен кейін, оқытушының әңгімесінен немесе магнитофон таспасын тыңдағаннан кейін мазмұндауға дағдыландыру керек. Жолдастарының мазмұндауын бірнеше рет тыңдау аудирлеудегі тиімді жаттығу болып табылады. Сонымен бірге, сөйлеу процесі дыбыстау, сөздерді дұрыс жіктеуге, септеуге, жаттаған сөздер, сөз тіркестері мен фразеологиялық орамдарды дұрыс қолдануды үйренеді. Араб тілін оқуда мазмұндауды қолдану арқылы оқу процесін дамытып, білім сапасын жақсартуға болады. Алайда кейбір оқытушылар мазмұндау жұмысында қиыншылықтармен кездеседі және мазмұндауды толығымен қолданбайды. Көбіне мазмұндау тек бір түрімен шектеледі немесе мазмұндауды жаттау түрімен қабылдайды. Мазмұндау - өздігімен сөйлеу қызметінің ерекше түрі. Мәтіннің мазмұнын өз сөзімен жеткізу маңыздылығы практикалық мазмұнға ие және өзіне лайықты орын алу керек.

Студенттердің оқудағы ауызша сөйлеу шеберлігі нәтижелі болуы, ең алдымен, оқытушының мазмұндаумен жұмыс жасауына байланысты. Сөйлеу қызметінің түрі ретінде мазмұндаудың маңыздылығы неде?

Мәтінді мазмұндау және сонымен байланысты барлық жұмыстар ең алдымен оқылған тілдік материалды есте сақтауға мүмкіндік туғызады. Студент мазмұндауға дайындалу барысында мәтінді бірнеше рет қайталап оқып, сөздер мен грамматикалық формалар мен конструкцияны түсінуге талпыныс жасайды, белсенді түрде өзінше ойлап, кейбір конструкцияларды өз тарапынан өзгертіп, алдын ала мазмұндау жоспарын дайындап, талпыныс жасайды, белсенді түрде өзінше ойлап, кейбір конструкцияларды өз тарапынан өзгертіп, алдын ала мазмұндау жоспарын дайындайды.

Студенттерге естуден гөрі алдындағы тұрған мәтінмен жұмыс істеу оңай, мәтіндегі сөздердің арақатынасын түсіну және мазмұндауын грамматикалық жағынан дұрыстауға оңай. Грамматикалық жағынан дұрыс сөйлеу өте маңызды, бұл мазмұндау жұмысының негізгі мақсатының бірі болып табылады. Бірақ дұрыс дыбыстау маңызды рөл ойнайтын ауызша сөйлеу дағдысын жақсарту жағынан қарасақ, мазмұндаудың осы жақтарында кемшіліктер кездеседі: студенттер сөйлеу үлгісін естімейді және сөздердің айтылуын дұрыс дыбыстай алмай, өзінің дыбыстау дағдысын жақсартудың орнына дұрыс дыбыстамай жаттап алады. Сонымен қатар, материалды есте сақтауда есту жадысы қатыспайды.

Сондықтан оқыту барысында ауызша сөйлеуге назар аударғанда көбіне мәтінді тыңдау жағына көп көңіл бөлу керек. Бұл жұмыста көбіне әр түрлі техникалық құралдар көмектеседі. Оқылған мәтінді немесе оқытушының айтқанын мазмұндау негізінде аудиториялық жұмыс болып табылады. Әдетте мәтінді оқығаннан кейін студенттердің мәтінге арнайы дайындығынсыз жүргізіледі. Мәтінде ең көп дегенде үш рет асықпай оқып, жеке сөйлемдерді қайталай отырып, ұзақ сөйлемдерді қысқартады. Тапсырманы оңайлату үшін оқытушы алдын - ала мәтін бойынша сұрақ дайындап алу

керек. Таспадан мәтінді тыңдап, сол мәтін бойынша мазмұндау да аудиториялық жұмыс болып саналады.

Таспадан мәтінді естіп мазмұндау оқығанды мазмұндауға қарағанда өзінің артықшылығы бар. Бұл жұмыстың артықшылығы: белгілі өмірлік жағдайда туындаған ситуация төңірегіндегі шынайы сөйлеу жағдайын көреміз. Бұл жерде материалды есту, көру арқылы есте сақталынады. Студенттер мәтіннің мазмұнын тез түсінеді, себебі мәтіндегі кездесетін сөздер мен формаларды көру, есту арқылы тез есте сақталынады. Осындай мәтінді қолдану арқылы біз жадының барлық түріне әсер етеміз, егер біз мазмұндау жұмысымен оқу жылының барлық кезеңінде жүйелі түрде жұмыс істесек, студенттердің тілді оқуда өте жақсы білім алуына септігі тиеді.

Әдебиеттер тізімі

- 1.- الدكتور رشيد احمد طعيمة "تعليم العربية لغير الناطقين بها مناهجه واساليه" الرباط 1989 م - 162-160
2. Филь А.О. Коммуникативный подход в обучении арабскому языку// Иностранные языки в школах Казахстана. - 2004. - №2. - С. 5-9
3. Машқан Н. Араб тілінің шет тілі ретінде оқытылу жолдары// Қазақ тілі мен әдебиеті. - 2002.- №5. - 37-436.
4. Гакесеева А.Т. Шет тілі сабағында мазмұндау арқылы ауызша сөйлеу шеберлігін дамыту // Иностранные языки в школах Казахстана. - 2007. -№1.- 13-216.

Кенжебаева А.Ә., Мұқатай К.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан
china.aida@mail.ru

ҚЫТАЙ ТІЛІН ҮЙРЕНУДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖАСАУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Берілген мақалада қытай тілін үйренудегі мәдениетаралық қарым-қатынас жасаудың маңызы мен түйінді мәселелер тізбегіне жан-жақты талдау жасалған. Аталған проблемаға талдау жасау арқылы екі ұлттың мәдени болмысы мен ойлау жүйесі, қоршаған дүниені қабылдаудағы ұлттық менталдық танымы туралы жан-жақты ақпарат берілген. Мұнда қазақ және қытай студенттерінің құндылық көзқарасы, қоғамдық өлшемі және тұрмыс салты тұрғысында болатын айырмашылықтар олардың қарым-қатынас жасауы немесе белгілі мәселеге ой жүгіртуі, қабылдауы тұрғысындағы өзгешеліктеріне сипаттама беріліп, мәдени шок, мәдени қақтығыстардың туындау себептері сөз болады.

Түйіндемe сөздер: мәдени шок, мәдениетаралық қатынас, қытай тілін оқыту, мәдени фактор.

Настоящая статья посвящена рассмотрению проблемы межкультурной коммуникации в обучении китайскому языку. Были выявлены особенности методики обучения казахстанских студентов, параллельно овладевающих китайским языком, а также спецификой делового общения в сфере межкультурного обучения в образовательной среде.